

Fennougristien kongressi Užgorodissa

Kun Neuvostoliiton fennougristikongressi oli vuonna 1961 pidetty Petroskoissa, valittiin kuluvan vuoden syys—lokakuun vaihteessa järjestettävän Neuvostoliiton viidennen kongressin koontumispaikaksi unkarilaisella kielialueella Ukrainan Karpaateilla sijaitseva Užgorodin yliopistokaupunki. Tämän yliopiston dosentti A. M. Rot on toimittanut kokouksen 34 esitelmästä lyhyitä referaatteja sisältävän vihkon [Tezisy dokladov i soobštšeniija k Vsesojuznoj konferentsii po voprosam finnougorskogo jazykoznanija (sentjabr — oktjabr 1963 g.). Institut jazykoznanija Akademii Nauk SSSR i Užgorodskij gosudarstvennyj universitet. Užgorod 1963. 61 s.]. Kongressin pääaiheena ovat olleet, kuten eri esitelmäin aiheistakin voi nähdä, erilaiset sanaston- ja leksikologian ongelmat.

Itämerensuomalaisten kielten alalta saamme tutustua muutamiin virolaisten sanastotutkimuksiin (Juhan Peegel esitelmöi kansanrunoudesta ja Hildegard Rätsep vanhoista sanavaroista). Esitelmässä viron kielen singulare ja plurale tantum -sanoista (Aino Valmet) mainitaan kiintoisia esimerkkejä: singulare

tantum *karv* 'karvapeitettä' merkitsevänä ja *juus* merkityksessä 'hiukset' sekä plurale tantumit *rõged* 'rokko' ja *pühkmed* 'roska'. Olisi toivottavaa, että nämä arvokkaat tutkimukset voitaisiin kokonaan julkaista. Paul Ariste käsittelee muutamia hepreaksan sanoja, jotka A. Thor Hellen (1739) raamatunkäännöksestä ovat tulleet toisaalta viron kansankieleen kuten *jaanalind* 'strutsi', toisaalta taas kirjakieleen: *tuudaim* 'lemmenmarjat' (tavataan esim. Maria Underin balladissa »Tuudaimimarjad») sekä *koveripuu* 'sypressi' (esim. Juhan Smuulin »Lea»-näytelmässä). Viimeksi mainituista sanoista onkin P. Ariste jo varhemmin kirjoittanut.¹ G. N. Makarov käsittelee eräitä karjalan kielen sanaliittoja. Suunnitellun karjalan ja vepsän muresanakirjan toimittamisessa on omat hankaluutensa, kuten M. I. Mullonen osoittaa. On vaikea ratkaista, missä määrin jo unohtuneita ilmauksia ja toisaalta venäjän kielestä kansankieleen tulleita sanoja voidaan sanakirjaan mahduttaa. Sana-artikkelin suunnittelussa aiheuttaa erityisiä hankaluuksia paitsi merkitysten moninaisuus myös kummankin kielen kieliopillisen rakenteen eroa-

¹ Lehtori E. Niinivaara huomautti minulle ystävällisesti asiaa koskevasta kirjallisuudesta: P. Ariste, *Tuudaimimarjad*, Keel ja Kirjandus 1959 s. 422; sama, *koveripuu*, Keel ja Kirjandus 1961 s. 101.

vuus. Kuolanlapin sanakirjasta esittävät mielipiteitä G. M. Kert ja B. V. Senkevits-Gudkova.

Erittäin mielenkiintoisia ovat permiläisiä kieliä käsittelevät aiheet. V. I. Lytkin esittelee joukon etymologioita pääasiallisesti aakkoston alkupäästä, mistä voidaan päätellä hänen innokkaasti valmistelevan suurta permiläisten kielten sanakirjaa. E. Guljajev selittää joukon syrjäänin ilmauksia vertailemalla niitä votjakkiiin. Äskettäin löytyneistä 18. ja 19. vuosisadalta peräisin olevista permjakin sanakirjoista kertoo R. M. Batalova: Tšetšulin permin kielen sanakirja, joka luovutettiin Sjögrenille v. 1823, on nyt löytynyt eräästä Leningradin kirjastosta. Samoin on tullut päivänvaloon venäläispermjakkilainen sanakirja, joka on peräisin vuodelta 1848 ja sisältää ylisen Kaman Usoljen seutujen nykyisin jo hävinnyttä murretta. Tämän lisänä on lyhyt, venäjänkielisin käännöksin varustettu v. 1785 valmistunut permin kielen sanakirja, jonka pappi Antonij Popov on kirjoittanut² Batalova vertailee yksityiskohdaisesti kyseisissä sanakirjoissa esiintyvää murretta naapurialueiden nykymurteisiin ja tähdentää tämän kielenaineksen merkitystä tutkittaessa permiläisten entisen asuma-alueen kieltä.³ Heikosti tunnetun bessermanien murteen sukulais-

nimistöä selvittelee votjakkilainen tutkija T. J. Tepljašina. Samanaiheisia sanatatkimuksia on tehnyt mokšamordvan kielialueella R. V. Babuškina. Enin osa esitelmistä käsittelee Neuvostoliiton alueella asuvien suomalais-ugrilaisten kansojen paikan- ja henkilönnimiä. Eriytyistä huomiota on näiden tutkimusten joukossa kiinnitettävä A. K. Matvejevin, Sverdlovskin yliopiston dosentin, artikkeliin »Muutamia tutkimustuloksia suomalais-ugrilaista alkuperää olevasta substraattiin perustuvasta pohjoisvenäläisestä toponymiikasta.»

Tšeremissin kielen venäläisiä lainoja esittelee I. Ivanov, unkarin kielen venäläisiä neologismeja A. M. Rot. Vastavasti taas T. G. Dolja ja V. S. Suhanova käsittelevät Karjalan venäläismurteiden itämerensuomalaisia lainasanoja sekä J. O. Dzendzelivskij, P. M. Lizanets ja V. I. Oros tutkivat unkarin vaikutusta Karpaattien ukrainan murteisiin. A. M. Rotin esitelmästä, joka koskettelee unkarin murteiden synonyymista verbaalista fraseologiaa, ilmenee, että hän on viimeisten kolmen vuoden ajan kerännyt murreainesta Ukrainan Karpaateilla asuvien unkarilaisten keskuudessa ja että hän valmistelee tästä murteesta laajempaa tutkimusta.

G. J. STIPA

² Tarkan kuvauksen tästä käsikirjoituksesta antoi V. I. Lytkin kirjassaan »Istoritšeskaja grammatika komi jazyka I. Vvedenie. Fonetika» (Syktyvkar 1957) s. 52 ja kieliopissa »Komi-permajatskij jazyk» (Kudymkar 1962) s. 148—149.

³ Hän viittaa G. G. Baraksanovan foneettisiin tutkimuksiin, joiden julkaiseminen on odotettavissa.